

# **The Superior Hijab and the Chador in the Poetry of Contemporary Poets (With an emphasis on the poems of Amiri Firouzkouhi and Shojaeddin Ebrahimi)**

**Nazereh Abedi<sup>1</sup>, Hamid Akbarpour<sup>2</sup>**

1. Graduate School of Literature and Humanities, Bent al-Hoda Higher Education Institute, Al-Mustafa International University, Qom, Iran

2. Department of Persian Language and Literature, Al-Mustafa Open University, Al-Mustafa International University, Qom, Iran.

## **Abstract**

Islam considers women to be half of the body of society and considers their role important and necessary for the growth and advancement of man and society. In Islamic texts, women have a high position in society and the responsibility of educating a generation of believers is the mission of their presence in society. In this path, it is necessary for Muslim women to observe Islamic principles and laws. Among the first necessities of Islamic laws is observing the hijab, chastity and modesty. The superior hijab and the veil are symbols beyond the outward covering that carry deep cultural, religious and identity themes. The poems of Amiri Firuzkohi and Shoja al-Din Ebrahimi have been able to reflect this manifestation well in spiritual and social dimensions; where the veil is introduced not only as a covering but also as a symbol of dignity, independence and connection with religious and national values. The findings of this study show that both poets have redefined the hijab in an artistic and literary context and have created a dynamic and vivid image of it that is able to simultaneously respond to contemporary language and preserve traditional roots. The superior hijab and the chador are highlighted in their poems as a manifestation of the opposition and coexistence of tradition and modernity, religion and culture, individual and social. This literary reinterpretation provides a valuable opportunity to understand the place of the hijab in contemporary culture and the role of contemporary poets in representing it.

**Keywords:** Hijab, Islamic Laws, Community Health, Amiri Firouzkouhi, Shojaeddin Ebrahimi.

---

<sup>1</sup> Email: seyede.abedi874959@yahoo.com.

<sup>2</sup> Email: Hamid.akbarpour1397@gmail.com.

# حجاب برتر و چادر در سروده شاعران معاصر

(با تأکید بر اشعار امیری فیروزکوهی و شجاع الدین ابراهیمی)

ناظره عابدی<sup>۱</sup>، حمید اکبرپور<sup>۲</sup>

۱. مدرسه عالی ادبیات و علوم انسانی، موسسه آموزش عالی بنت الهدی، جامعه المصطفی العالمیه، قم، ایران.

۲. گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه مجازی المصطفی، جامعه المصطفی العالمیه، قم، ایران.

## چکیده

اسلام زن را نیمی از پیکر اجتماع می‌داند و نقش او را مهم دانسته و برای رشد و تعالی انسان و جامعه لازم و ملزوم می‌شمارد. در متون اسلامی زن، جایگاه والایی در اجتماع دارد و مسئولیت تربیت نسلی مؤمن و معتقد، رسالت حضور او در اجتماع است. در این مسیر لازم است تا زنان مسلمان، اصول و قوانین اسلامی را رعایت کنند. از اولین ضرورت‌های قوانین اسلامی، رعایت حجاب، پاکدامنی و عفت است. حجاب برتر و چادر نمادی فراتر از پوشش ظاهری است که حامل مضامین فرهنگی، دینی و هویتی عمیق است. اشعار امیری فیروزکوهی و شجاع الدین ابراهیمی به خوبی توانسته‌اند این جلوه را در ابعاد معنوی و اجتماعی منعکس کنند؛ جایی که چادر نه تنها به عنوان پوشش بلکه به عنوان نمادی از وقار، استقلال و ارتباط با ارزش‌های دینی و ملی معرفی شده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که هر دو شاعر حجاب را در قاب هنری و ادبی بازتعریف کرده و از آن تصویری پویا و زنده ساخته‌اند که توانسته همزمان به زبان معاصر پاسخ دهد و ریشه‌های سنتی را پاس بدارد. حجاب برتر و چادر در سروده‌های آنان به عنوان تجلی تقابل و هم‌زیستی سنت و مدرنیته، دینی و فرهنگی، فردی و اجتماعی برجسته شده است. این بازخوانی ادبی، فرصتی ارزشمند برای فهم جایگاه حجاب در فرهنگ معاصر و نقش شاعران معاصر در بازنمایی آن فراهم می‌آورد.

**کلیدواژه‌ها:** حجاب، قوانین اسلامی، سلامت جامعه، امیری فیروزکوهی، شجاع الدین ابراهیمی.

<sup>1</sup> Email: seyyede.abedi874959@yahoo.com.

<sup>2</sup> Email: Hamid.akbarpour1397@gmail.com.

## ۱. مقدمه

عدم رعایت و ترویج حجاب و عفاف، امروزه یکی از دغدغه‌ها و معضلات جامعه اسلامی است. این موضوع حساس به عنوان یکی از ابزارهای جنگ نرم دشمن، از سوی مقام معظم رهبری و بسیاری از علما مورد تأکید قرار گرفته است. مقاله حاضر به اهمیت و ضرورت حجاب و عفاف در جامعه اسلامی می‌پردازد. شیوه آن توصیفی بوده و به روش مطالعه اسناد کتابخانه‌ای انجام گرفته است. ابزار اندازه‌گیری این تحقیق را کلیه منابع علمی و کتب عفاف و حجاب تشکیل می‌دهند که مباحث اصلی از آن‌ها استخراج شده است. نتایج نشان می‌دهد، که عفاف و حجاب نه تنها از ارکان و عوامل اصلی توسعه هر کشوری محسوب می‌شود، بلکه برای دوام رشد و ادامه تکامل جوامع هم، لازم و ضروری است.

انسان صاحب فهم و ادراک است و خداوند اختیار و انتخاب راه نیک و بد را به او داده است و علاوه بر این به وسیله انبیا و اولیا راه هدایت و گمراهی را بیان فرموده است. امام هشتم نیز در این باره فرموده‌اند: «امور حرام به دلیل زیان و ضرری که داشته‌اند، حرام و واجبات از جهت سودمندی، حلال شده‌اند.» (محمّدی مقدم، ۱۳۸۶: ۳) پس آنان که ترک واجبات می‌کنند و مرتکب حرام می‌شوند در اصل به خود ضرر می‌رسانند. این امر کلی است و شامل تمام واجبات و محرمات می‌شود. در فارسی برای حجاب معنای متفاوتی نقل شده است از آن جمله می‌توان به پرده، ستر، نقابی که زنان چهره خود را بپوشانند، روی بند، برقع، چادری که زنان سر تا پای خود را بدان بپوشانند، اشاره شده است. (فرهنگ معین، ج ۱: ۱۳۴) در اصطلاح به معنای، پوشش زنان مخصوص است ولی گاهی هم به معنایی حاجز و پرده می‌آید (همان: ۱۳). از نگاه شرعی و دینی معنای حجاب، به پوشانیدن تمام بدن به جز صورت و دست‌ها تا میج توسط زنان اطلاق می‌شود. این نوع پوشش جز در برابر محارم برای زنان واجب بوده است و جزء تکالیف دینی و شرعی آنان به حساب می‌آید.

## ۲. بحث و بررسی

زن در اصل یک مربی است که با تربیت فرزندان صالح می‌تواند اّمتی را از گمراهی و ضلالت رها سازد. این گوهر آفرینش باید در صدف حجاب قرار گیرد تا ارزش‌های انسانیش محفوظ بماند. حجاب، خیمه عفاف بانوان است و ایمان به خدا و بیم از آخرت از مهم‌ترین ارکان و اساس حجاب است. وقتی زن به علم و حکمت الهی ایمان داشته باشد، از احکام او در مورد حجاب استقبال

می‌کند. وقتی زن، تقوای جنسی را رعایت کند و خود را بپوشاند وعده‌های الهی دربارهٔ پرهیزگاران، درباره او نیز محقق می‌شود و او نیز در خیمه حجاب محفوظ می‌ماند. در هر جامعه‌ای که عفت و پاکدامنی باشد، نشان از آن دارد که شخصیت و سعادت آن اجتماع تضمین شده است. سختی‌های حجاب، در حکم حق بیمه‌ای است که زن، در ازای تأمین سلامت خود می‌پردازد؛ زیرا حجاب مانع نفوذ ناپاکی‌ها به حریم پاک زنان شده، گوهر هستی آنان را در صدف خود حفظ می‌کند. در حقیقت حجاب، جهاد اکبر زنان است، که به‌عنوان هدیه‌ای از جانب خداوند به او تعلق گرفته است. این هدیه برای زن فواید زیادی دارد که عفت و پاکدامنی اولین ثمرهٔ آن است.

حجاب، برخلاف آنچه برخی تصور می‌کنند برای حضور سالم زنان در جامعه است و حضور اجتماعی زن اقتضا می‌کند که با رعایت اصول و قوانین عفاف و حجاب وارد جامعه شود. اگر نیازی به حضور زن در جامعه و اجتماع نمی‌بود، چنین قانونی وضع نمی‌شد. مسئله حجاب از مسائل بسیار مهمی است که مورد توجه همگان قرار می‌گیرد. از جمله، شاعران نیز در آثار ادبی خود، ابعاد مختلف حجاب را مورد توجه قرار داده‌اند و بر آن تأکید ورزیده‌اند. نویسندگان در این مقاله با بررسی اشعار دو شاعر معاصر، امیری فیروزکوهی و شجاع الدین ابراهیمی، ابعاد مورد تأکید این دو شاعران را درباره مسئله حجاب در دو محور مورد مطالعه و تحقیق قرار داده است: الف) حجاب برتر و چادر ب) عفت و پاکدامنی.

### الف) حجاب برتر و چادر

در قرآن کریم واژه حجاب، هفت مرتبه در سوره‌های مریم، اسراء، شuraa، فُصِّلَتْ، ص، اعراف و احزاب به ترتیب در آیات ۱۶، ۴۴، ۵۰، ۴، ۳۱، ۴۵ و ۵۲ ذکر شده که در همه موارد، حجاب به پرده و حایل معنا شده است. بعضی از آن آیات به عنوان نمونه بیان می‌شود:

«ومن بیننا و بینک حجاب» (فصلت/۴) و میان ما و تو حجابی وجود دارد. / «و اذا سألتهم عن متاعاً هنّ من وراء حجاب» (احزاب/۵۲) و هنگامی که چیزی از وسایل زندگی از همسران پیامبر ﷺ می‌خواهید، از پشت پرده بخواید.

آنچه امروزه از کلمه حجاب برداشت می‌شود، با معنای گذشته فرق دارد. امروزه حجاب یعنی پوشش برای زنان، شاید به اعتبار پشت پرده واقع شدن زن باشد. به گفته شهید مطهری (ره) معنای اصطلاحی حجاب، بیشتر در عصر ما پیدا شده است؛ اما فقها در کتاب‌های فقهی از واژه «ستر» به معنای پوشش

استفاده می‌کنند و از کلمه حجاب به معنای پوشش کم تر استفاده کرده‌اند. (خرمی مشگانی، ۱۳۸۸: ۳) استعمال کلمه حجاب در مورد پوشش زن یک اصطلاح نسبتاً جدید است. در قدیم و مخصوصاً در اصطلاح فقها کلمه "ستر" که به معنی پوشش است به کار رفته است. پوشش زن در اسلام این طور بیان شده است که زن در معاشرت خود با مردان بدن خود را حفظ کند و بپوشاند و از جلوه‌گری و خودنمایی پرهیز کند.

### نگاه کوتاهی به مسئله حجاب در قرآن

در اسلام برای زن دو پوشش (مقنعه و چادر) در مقابل نامحرمان که یکی را بر روی دیگری بپوشد، واجب قرار داده است. ۱ - **خِمار**: که به نام "مقنعه" و "روسری" از آن تعبیر می‌کنند و روی سر قرار گرفته، به وسیله آن سر و گردن و اطراف سینه را می‌پوشانند. در قرآن کریم خداوند می‌فرماید: «وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ» یعنی، حتماً باید زنان مؤمنه، مقنعه و روسری خود را تا سینه خود قرار دهند. (نور/ ۳۱)

۲ - **جلباب**: که به نام‌های "چادر"، "عبا" یا نام‌های محلی دیگری از آن تعبیر می‌کنند و از فراز سر تا پاها را می‌پوشانند و بر فراز "مقنعه" و سایر لباس‌های دیگر پوشیده می‌شود. در آیه دیگری آورده است: «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ ذَلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ» (احزاب/ ۵۹) یعنی ای پیامبر، بگو به همسران و دختران و زنان مؤمنین که گوشه‌های چادر خود را بر فراز خود به هم نزدیک آورند چون این کار کمترین مقداری است که شناخته شوند تا مبدا مورد اذیت قرار گیرند. جلوگیری از شناخته شدن چهره جذاب زن، جلوگیری از آفات تولید شده از تحریکاتی است که موجب مشکلات و آفات غیر قابل پیش بینی‌ای شده و همچنین، تذلیل و نابودی عزت و شخصیت زن را موجب گردیده، ممکن است تا نابودی و از بین رفتن او نیز بینجامد. همان گونه که از آیه فوق روشن می‌شود، تمام زن‌های مسلمان باید با چادر، چهره‌ی خود را از نامحرم بپوشانند و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله موظف به اجرای این حکم است. قرآن کریم، در اجرای این حکم برای پیامبر صلی الله علیه و آله زنان را در سه گروه ذکر کرده است: همسران، دختران و مومنین. ابراهیمی، شاعر معاصر، نیز در این باره می‌گوید:

فاطمه، با دست خود بر گل نوشت، مقنعه دارند گل‌های بهشت  
چهره گل از نظر پوشیده است چادر عصمت به خود پیچیده است  
(ابراهیمی، ۱۳۹۴: ۱۱)

شیخ طبرسی، در جلد اول کتاب احتجاج، نحوه حجاب و پوشش حضرت زهرا علیها السلام در زمان خروج از منزل، مخصوصاً در قضیه فدک را این طور توصیف کرده است: حضرت فاطمه زهرا علیها السلام در زمان بیرون آمدن از منزل، مقنعه خود را به طور محکم به سر بستند و جلباب (چادر) را به تن کردند، آن چادر به شکلی بود که تمام بدن آن حضرت را به طور کامل می پوشاند و گوشه های آن به زمین می رسید. گروهی از نزدیکان و زنان قوم، آن حضرت را تا مسجد همراهی می کردند. از این روایت مشخص می شود که پوشش و حجاب حضرت فاطمه زهرا علیها السلام در بیرون از منزل و در مواجهه با افراد نامحرم دقیقاً همان دو پوشش معروف زنان در قرآن یعنی خمار (مقنعه) و جلباب (چادر) بوده است. حال اگر زنان مسلمان بتوانند با الگو قراردادن حضرت زهرا علیها السلام در راه عصمت و پاکی خود گام بردارند، ابتدا باید حجاب آن حضرت را سر لوحه کار خویش قرار داده و حدّ و حدود حجاب را چون ایشان رعایت نمایند. شاعر نیز با تأکید بر آنکه پوشش برتر مقنعه و چادر است آن را حجاب حضرت زهرا علیها السلام معرفی کرده، می گوید:

خواهرم، در عصمت و عفت بکوش بهترین گل می شوی چادر بیوش  
مقنعه، زینده بر روی همه است مقنعه، چادر حجاب فاطمه است  
(ابراهیمی، ۱۳۹۴: ۱۳)

از این ابیات معلوم می شود که بهترین حجاب مقنعه و چادر است که بهترین نمونه و الگو، حضرت زهرا علیها السلام است که سیده النساء العالمین است. در حدیث دیگری به نقل از امام باقر علیه السلام به حجاب کامل حضرت زهرا علیها السلام اشاره شده است. «فَاطِمَةُ سَيِّدَةُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَ مَا كَانَ خِمَارُهَا إِلَّا هَكَذَا وَ أَوْ مَا يُبَدَى إِلَى وَسْطِ عِضْدِهِ وَ مَا اسْتَشْنَى أَحَدًا». همانا حضرت فاطمه علیها السلام، سرور همه زنان اهل بهشت، مقنعه اش تا وسط بازوهای دستش می افتاد و کسی از این قاعده مستثنی نیست. (احمدی جلفایی، ۱۳۹۲: ۹۶)

### فاطمه اسوه پوشش حتی در تابوت

در آخرین روزهای زندگی، زهرا علیها السلام به اسماء، دختر عمیس فرمود: «اسماء، من این عمل را زشت می دانم که جنازه را روی چهار چوب می گذارند و پارچه ای روی جنازه زنان می اندازند، به سوی قبرستان می برند زیرا اندام او از زیر پارچه نمایان است و هر کسی از حجم و چگونگی او آگاه می شود.» اسماء گفت: «من در حبشه چیزی دیدم؛ اکنون شکل آن را به شما نشان می دهم.» آنگاه چند شاخه ترخواست. شاخه ها را خم کرد و پارچه ای روی آنها کشید. به صورت تابوت کنونی در آورد. حضرت زهرا علیها السلام فرمود: «چه چیز (تابوت) خوبی است. زیرا جنازه ای که در میان آن قرار

گیرد، تشخیص داده نمی شود که جنازه زن است، یا جنازه مرد.» آری زهرای اطهر علیها السلام راضی نبود پس از مرگ نیز نامحرمی حجم بدن او را ببیند. (بحارالانوار، ج ۴: ۵۸)

وانگهی، بهر بانوان نکو، چیسست علمی به، نهفتن رو  
بهترین علم زن نجابت اوست وین قبا دوخته به قامت اوست  
چون از آیین و کیش روی نهفت کرد با عصمت آنچه نتوان گفت  
(امیری فیروزکوهی)

زنان محجبه بهترین زنان جهان هستند و بهترین علم و هنرهای زنان، نجابت، حیا و عفت آن هاست؛ زیرا، زنان با نجابت و حیا و حجاب، به کمالی که هدف خلقت است می رسند. شاعر معاصر، نیز بر حجاب و عفت زن تأکید دارد:

زیرِ عبای شب بیپوشان، قرص ماهت را فرمانده اسرار، پنهان کن سپاهت را  
کم نیستی، بانوی قصر امپراطوری؛ نگذار، سربازان برنجانند شاهت را  
(ابراهیمی، ۱۳۹۴: ۲۱)

زن محجبه می تواند رهبری یک نسل را بر عهده گیرد و باعث رستگاری آنان شود. در دیدگاه شاعر، زن محجبه مانند فرمانده ای است که با رعایت حجاب حد و حدود سپاه خویش را پنهان کرده است تا از شر دشمنان در امان بماند زیرا روح و روان او پادشاه اقلیم وجود اوست. تمام دانشمندان و مجتهدین نیز متفق هستند که هر چند زیبایی ظاهر از موهبت های خداوندی است ولی در برابر مسائل و مشکلات بزرگتر، قابل اعتنا و ارزش نیست.

### رویکرد قرآنی به مدل های برتر و نازل حجاب

حجاب قرآنی دارای ابعاد و شاخص های پنجگانه است: حجاب نگاه، حجاب گفتار، حجاب رفتار، حجاب فیزیکی بدن و حجاب قلب. بنابر باور غلط، حجاب صرفاً به پوشش فیزیکی بدن اطلاق می شود. هرگاه چهار بُعد اولیه، در حداقل مورد نظر شریعت و در حد یک هنجار اجتماعی رعایت شود، به حجاب نازل دست یافته ایم و هرگاه ابعاد پنجگانه به نحوی فراگیر و یکپارچه با مشخصات تمام و کمال قرآنی اش جامه عمل بباشد، برترین نوع پوشیدگی رخ می نماید و جامعه به ارزش ها و کرامت های انسانی اش نزدیک

شده است. جلباب یا حجاب برتر و خمار یا حجاب نازل، از مظاهر و نشانه‌های حجاب هستند که متناسب با ریشه‌های تمدنی هر منطقه از جغرافیای اسلام تجلی کرده است.

ناآشنایی با اوامر اسلامی و ابعاد همه جانبه‌نگرانه آن، مخصوصاً در امر حجاب، موجب بروز افراط و تفریط‌های بسیاری در هنجارسازی و تعمیق ارزشی‌های آن شده است. خوشبختانه، پیش از انقلاب اسلامی تا به امروز در این زمینه، بحث‌های بسیاری انجام گرفته و کتاب‌های زیادی نوشته شده است. از جمله آن آثار، کتاب شهید مطهری است. از سوی دیگر، برخی نیز به اصل حجاب یا کارکردهای آن تردید وارد نموده، اصالت قرآنی آن را نیز زیر سؤال برده‌اند و برخی جنبه‌های آن، از جمله رنگ حجاب، عدم موضوعیت چادر را نشانه گرفتند. حال اگر تمام ابعاد پنج‌گانه حجاب و ثمرات آن، مورد بازشناسی و اهتمام قرار گیرد، قطعاً جامعه اسلامی به حقیقت آن، راه می‌یابد. پوشیدگی بر اساس حجاب قرآنی، زن مؤمن را در جامعه اسلامی و خانواده مسلمان او از ظلم‌ها و ظلمت‌ها و ناپاکی‌های بسیاری بیرون می‌کشانند. زنان مؤمن و مخصوصاً زنان شیعه باید هدف این پوشیدگی را از زهرای مرضیه علیها السلام یاد بگیرند.

ای برای حضرت زهرا، کنیز مادر من، خواهر من، ای عزیز  
شعر عصمت را سروده بیت بیت با حجاب خود برای اهل بیت  
مثل گل در روضه اسلام باش خواهرم، با زهد خود خوشنام باش  
غرق عصمت، غرق زهد و عفت‌اند بانوان شیعه، شعر خلقت‌اند  
(ابراهیمی، ۱۳۹۴: ۱۶)

**شاخص‌ها و ابعاد حجاب در قرآن:** در قرآن، به مسئله حجاب، در سوره‌های نور و احزاب به صراحت اشاره شده است. در این آیات حدود حجاب، آثار و کارکردهای آن نیز بیان گردیده است. علاوه بر این، حجاب زن مسلمان به فتوای همه مراجع تقلید در این زمان یکی از ضروریات دین است. (یزدی، ۱۳۷۳: ۲۲۷) لازم بودن پوشیدگی زن بر اساس شش دلیل قابل اثبات است که هر یک به تنهایی برای اثبات ضرورت حجاب کافی است و نیاز به توضیح ندارد: ۱- قرآن کریم ۲- روایات ۳- سیره اهل بیت علیهم السلام ۴- دلایل عقلی ۵- فطرت و طبیعت انسانی ۶- تاریخ.



**فلسفه پوشش:** همه حکمت‌های شریعت تنها برای خداوند معلوم است. ولی برخی از این حکمت‌ها را می‌توان از طریق آیات و روایات استنباط کرد. به عنوان مثال می‌فرماید: «یا بَنی آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَ رِيشًا وَ لِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَكَّرُونَ» (اعراف/۲۶) ای فرزندان آدم، لباسی برای شما فرستادیم که اندام شما را می‌پوشاند و مایه زینت شماس؛ اما لباس پرهیزگاری بهتر است. این‌ها همه از آیات خداوند است تا متذکر شوند. براساس این آیه، حکمت‌های حجاب و لباس، در سه محور بیان شده است: ۱- نشانه‌ای برای خداشناسی «وذلك من آیات الله...» ۲- مخفی نمودن عورت و زشتی‌ها «یواری سواتکم» ۳- ایجاد نشاط و رشد.

کلمه «ریش» به پر پرندگان گفته می‌شود که به منزله پوشش و لباس بدن آن‌ها و وسیله پرواز و تعالی آنان است. در دو آیه زیر نیز به دو حکمت دیگر در خصوص پوشش و لباس، اشاره شده است. «وَ جَعَلْ لَكُم سَرَابِيلَ تَقِيَكُمُ الْحَرَّ وَ سَرَابِيلَ تَقِيَكُمُ بَأْسَكُم كَذَلِكَ يَتِمُّ نِعْمَتُهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ» (نحل/۸۱) و خداوند برای شما پیراهن‌هایی آفرید که شما را از گرما و سرما حفظ می‌کند و پیراهن‌هایی که به هنگام جنگ حافظ شماست. در آیه‌ای دیگر می‌فرماید: «وَ عَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ لِيُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ». (انبیاء/۸۰) این دو هدف، عبارتند از: ۱- محفوظ ماندن از سرما و گرما. ۲- محافظت بدن از آسیب‌ها و خطرات.

### بی‌حجابی و بی‌عفتی به عنوان نوعی از یک بیماری

تمایل به بی‌حجابی یک مسئله و بیماری روانی است. تحقیق درباره افراد مبتلا به بی‌حجابی نشان می‌دهد که بیشتر این افراد از یک سو، شناخت کامل و درست از حجاب و عفاف ندارند و آن را که سمبل نوعی آزادی معنوی است، ضد آزادی می‌دانند و از سوی دیگر، این مسئله در برخی از زنان بی‌حجاب به صورت یک بیماری روانی ظهور و بروز می‌یابد که درمان آن نیازمند به مشاوره‌های روانشناختی است. طبیعتاً تنها برخورد قهری با مسئله بدحجابی نمی‌تواند، راه حل باشد، بلکه این مسئله، نیازمند هم‌فکری همه دست‌اندرکاران عرصه فرهنگی است تا با هم اندیشی عاجل، ضمن بررسی علل تقلیل مفاهیم دینی در جامعه، به‌ویژه حجاب، راهکارهای عملی، برای حل آن ارائه دهند. هشدارهایی درباره مسئله حجاب در کلام پیامبر خدا ﷺ نیز وارد شده است: «هلاکت زنان

اَمّت من در دو چیز است، طلا و لباس نازک.» در زبان شاعران معاصر، امیری فیروزکوهی و ابراهیمی، به مسئله بی‌حجابی به‌عنوان یک نوع بیماری و گناه توجه شده است.

گر که جهل است و خطا و اشتباه بی‌حجابی هست، بیماری، گناه  
(ابراهیمی، ۱۳۹۴: ۱۹)

زن که با کژّی و بدی خو کرد پرده عافیت به یک سو کرد  
زن که با راستیش جنگ افتاد نقد آیین ز دست خواهد داد  
چون ز آیین و کیش روی نهفت، کرد با عصمت آنچه نتوان گفت  
آری آن زنی که بی حجاب آمد عاقبت خانمان خراب آمد  
زان که خود این گناه تنها نیست که از او هر که را تماشایی است  
بلکه از رخ چو پرده بگشاید یک جهان فتنه از پیش دارد  
(امیری فیروزکوهی، ۱۳۹۳: ۳۷)

**مسلمان بی حجاب:** از نگاه شرعی کسی که به وحدانیت، یکتایی خداوند، رسالت پیامبر ﷺ و کلام پاک که بر پیامبر نازل شده، شهادت دهد، مسلمان است و حقوق یک فرد مسلمان را دارد. ولی عمل نکردن به تکالیف دینی از جمله حجاب، دارای عواقب دنیوی و اخروی مخصوص خود است که شخص به جرم زیر پا گذاشتن آن تکلیف مجازات خواهد شد و در پیشگاه خداوند متعال باید جوابگو باشد.

**حقیقت حجاب:** مجموعه‌ای از کردار و رفتار و نوع پوشیدگی و خشوع و متانت در گفتار و نگاه انسان آمیخته به حیاست و تمام این امور با آگاهی از منبع و مبانی و چرایی حجاب به وجود می‌آید. بعضی افراد تصوّر می‌کنند که حجاب برای زن، محدودیت و حصار است که خانواده و وابستگی به شوهر برای او ایجاد نموده است که بنابر این پندار، حجاب نشانه ضعف و محدودیت اوست. باید گفت، حجاب زن، تنها مربوط به خود او نیست تا بتواند از حق خود صرف نظر کند و نیز مربوط به مرد او هم نیست تا با رضایت مرد از حجاب خود صرف نظر کند. حجاب زن مربوط به خانواده او هم نیست تا اعضای خانواده رضایت بدهند در بی‌حجابی او، بلکه حجاب زن، حق الهی است.

ای زن ای سرو ناز باغ وجود نور بخشنده چراغ وجود  
بر تو قایم نظام هستی ما در تو ظاهر خدا پرستی ما

جان ما زنده در محبت تو دل ما شادمان به صحبت تو  
و شاعر دیگر نیز در اهمیت حجاب می گوید:

زن کرامت می کند احساس یاس عشق زیبا می شود در این لباس  
گرچه سهل و ساده باشد مثل آب درک باید کرد معنای حجاب  
چادرت، تن دور از آتش کرده است حضرت زهرا سفارش کرده است  
نیست بهر عصمت چادر کفاف با نگاهت حفظ کن درس عفاف  
(ابراهیمی، ۱۳۹۴: ۲۲)

**حجاب و عفت، مهمترین فضیلت یک زن مسلمان:** از رسول الله ﷺ نقل شد: «إِذَا صَلَّتِ الْمَرْأَةُ خَمْسَهَا، وَصَامَتْ شَهْرَهَا، وَأَحْصَتْ فَرْجَهَا، وَأَطَاعَتْ بَعْلَهَا، فَلْتَدْخُلْ مِنْ أَيِّ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ شَاءَتْ.» (مکارم الأخلاق: ۲۰۱) اگر زن تنها نمازهای پنجگانه خود را اقامه نماید و روزه ماه رمضان را بگیرد و دامن خود را از هرگونه آلودگی پاک نگه دارد و از شوهرش اطاعت نماید، به او خطاب می شود از هر دری از درهای بهشت که خواستی وارد بهشت شو.

وانگهی بهر بانوان نکو چیست علمی به از نهفتن رو  
بهترین علم زن، نجابت اوست وین قبا، دوخته به قامت اوست  
(امیری فیروز کوهی، ۱۳۹۳: ۵۹)

**حجاب و ایمان:** درباره ارتباط حجاب با ایمان، روایات و احادیث متعددی وجود دارد. علی (علیه السلام) می فرماید: «(عَلَيْكُمْ بِالصَّفِيقِ، فَإِنَّ مَنْ رَقَّ ثَوْبَهُ رَقَّ دِينُهُ) لباس های ضعیف (و مناسب) بپوشید، زیرا کسی که لباسش نازک (نامناسب) است دین و ایمانش هم نازک (سطحی) است. همچنین آن حضرت فرمود: «الحیاء لباس سابع و حجاب مانع و ستر من المساوی واق» حیا لباس و زره ای گشاد و کامل و حجاب، پوششی بازدارنده از بدی هاست.

**عفت و پاکدامنی:** پیروی از هواهای نفسانی، یکی از عوامل شکست و خواری انسان در طول تاریخ بوده است و انسان های بسیاری را به دام خود گرفتار کرده و از مقام و منزلت عرشی به ظلمت و پستی رسانده است. مرتکب شدن به گناه و میل به بی عفتی بسیاری از وقایع تاریخی را تحت تأثیر خود قرار داده است. اسلام چون خواهان عزت مندی و به کمال رساندن بشر است، انسان ها را از زشتی ها برحذر می دارد. ابراهیمی، نشانه زنان شیعه را عفت می داند و درباره آن می گوید:

غرق عصمت، غرق زهد و عفت‌اند بانوان شیعه شعر خلقت‌اند خواهرم، احساس را چون یاس کن یاس را شرم‌نده از احساس کن خواهرم، در عصمت و عفت بکوش بهترین گل می‌شوی چادر بپوش (ابراهیمی، ۱۳۹۴: ۲۴)

**معنای عفت:** معنای عفت، خویشتن‌داری، تسلط بر نفس و حفظ کردن آن از آلودگی‌هاست. عفت و عفاف از جمله صفات خوب و ارزشمند اخلاقی است که خدا آن را در فطرت انسان‌ها قرار داده است. دین اسلام نیز همیشه به آن توجه کرده است؛ زیرا علاوه بر تأمین سلامت و سعادت فردی، به کمال رسیدن هر جامعه‌ای هم در گروی آن قرار دارد. در عصر کنونی بیش از پیش به فرهنگ عفاف و ترویج نیازمندیم، زیرا جوامع غربی که از کمالات انسانی غافل هستند برای حفظ جهان مادی خود، کشورهای اسلامی را وسیله‌ای برای رسیدن به اهداف استعماری خود قرار می‌دهند. آنان زندگی خود را در رواج بی بند و باری، فساد و بی‌عفتی می‌دانند و برای تأمین این اهداف، به هر شیوه پلید و جنایتی دست می‌زنند. این در حالی است که آنان غافلند از این که، دنیای بدون حیا و عفت، دیگر دنیای انسانی نیست بلکه دنیایی حیوانی و حتی پست‌تر از آن است.

فاش، زیبایی مکن بهر همه ای گل سرخ بهشت فاطمه کشف زیبایی، کاری اعظم است این هنر مخصوص چشم محرم است ای برای حضرت زهرا کنیز، مادر من، خواهر من، ای عزیز مثل گل در روضه اسلام باش خواهرم، با زهد خود خوشنام باش آنچه را مؤمن، ثوابی بهتر است امر معروف است و نهی از منکر است (ابراهیمی، ۱۳۹۴: ۲۷)

یعنی زیبایی بانوان فقط برای محرمان خودشان است نه برای نمایش هدف‌های شوم. زنان مسلمان، در حکم کنیزان حضرت زهرا علیها السلام هستند که با اجرای اوامر الهی، بهترین ثواب‌ها را برای خود کسب می‌کنند. عفت در احادیث با تعابیر مختلفی ذکر شده است. آنچه در احادیث آمده لوازم و همراهی عفت و حیا با ایمان است و در برخی روایات، بی‌عفتی برابر با شیعه حقیقی نبودن است. روایتی از امام باقر علیه السلام نقل شده است که فرمودند: «الحیاء و الإیمان مقرونان فی قرن، فإذا ذهب أحدهما تبعه

صاحبه» حیا و ایمان همواره با یکدیگر هستند؛ هرگاه یکی از آن دو برود، دیگری نیز خواهد رفت. (جوادی آملی، ۱۳۸۷: ۱۲) امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: «إِنَّمَا شِيعَةُ جَعْفَرٍ مَنْ عَفَّ بَطْنُهُ وَ فَرْجُهُ وَ اشْتَدَّ جِهَادُهُ وَ عَمِلَ لِخَالِقِهِ وَ رَجَا ثَوَابَهُ وَ خَافَ عِقَابَهُ، فَإِذَا رَأَيْتَ أُولَئِكَ، فَأُولَئِكَ شِيعَةُ جَعْفَرٍ» همانا شیعه جعفری کسی است که عفت شکم و دامن داشته و سعی خود را به کارگیرد و برای خدا و خالق خود عمل کند و به ثواب او امید داشته باشد و از عقاب او بترسد پس هرگاه چنین افرادی را دیدید، آنان شیعه واقعی جعفر هستند. انسانی که در زندگی اش عفت نداشته و خود و دیگران را در معرض گناه قرار داده و عمرش را به گناه سپری کرده است، شیعه امام صادق نیست. انسان باید با کردار و رفتار و در عمل، شیعه بودن خود را نشان دهد.

### نتیجه‌گیری

حجاب و عفاف که یکی جنبه بیرونی و دیگری جنبه درونی دارد، مثل نماز و روزه از ضروریات و واجبات و یکی از نشانه‌های انسان و به‌ویژه زن مسلمان است. رعایت این واجب دینی هم به سلامت فرد کمک می‌کند هم موجب رشد و توسعه اجتماع مسلمانان می‌شود. بی‌حجابی و بی‌عفتی نوعی بیماری روحی و روانی دانسته شده است، که باید به‌طور علمی به درمان آن پرداخت. مسئله حجاب و عفاف امروزه مورد هجوم دشمنان اسلام قرار گرفته است. شاعران معاصر به‌ویژه، به ابعاد این مسئله مهم توجه کرده‌اند. حفظ حجاب و عفاف، به معنی پاسداری از هویت انسانی انسان به‌ویژه زن مسلمان است. در حقیقت حجاب برتر و چادر نمادی فراتر از پوشش ظاهری است که حامل مضامین فرهنگی، دینی و هویتی عمیق است. سروده‌های امیری فیروزکوهی و شجاع‌الدین ابراهیمی به‌خوبی توانسته‌اند این جلوه را در ابعاد معنوی و اجتماعی منعکس کنند؛ جایی که چادر نه تنها به‌عنوان پوشش بلکه به‌عنوان نمادی از وقار، استقلال و ارتباط با ارزش‌های دینی و ملی معرفی شده است. تحلیل اشعار این دو شاعر نشان می‌دهد که آنها حجاب را در قالب هنری و ادبی بازتعریف کرده و از آن تصویری پویا و زنده ساخته‌اند که توانسته همزمان به زبان معاصر پاسخ دهد و ریشه‌های سنتی را پاس بدارد. بنابراین، حجاب برتر و چادر در سروده‌های آنان به‌عنوان تجلی تقابل و هم‌زیستی سنت و مدرنیته، دینی و فرهنگی، فردی و اجتماعی برجسته شده است. این بازخوانی ادبی، فرصتی ارزشمند برای فهم جایگاه حجاب در فرهنگ معاصر و نقش شاعران معاصر در بازنمایی آن فراهم می‌آورد.

## منابع

قرآن کریم.

نهج البلاغه.

آملی، جواد (۱۳۸۷)، زن در آینه جمال و جلال، تهران: اسراء.

ابراهیمی، شجاع الدین (۱۳۹۴)، دیوان، تهران: نشر جنگل.

احمدی جلفایی، حمید (۱۳۹۲)، احکام حجاب و عفت در گلستان مرجعیت، انتشارات زائر آستانه مقدسه.

امیری فیروزکوهی، کریم (۱۳۹۳)، دیوان، تهران: زوار.

خرمی مشکانی، ابراهیم (۱۳۸۸)، چرا حجاب؟، تهران: مرسل.

مجلسی، محمدتقی (۱۳۸۶)، بحارالانوار، ج ۴، چاپ ششم، قم: دارالکتب الاسلامیه.

محمدی مقدم، قربانعلی (۱۳۸۶)، حجاب، مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی.